

Stalking: een forensisch-psychiatrische benadering

J. H. KAMPHUIS, P. M. G. EMMELKAMP

ACHTERGROND Stalking kan worden omschreven als het herhaaldelijk iemand achtervolgen of lastigvallen zodanig dat er een impliciete of expliciete dreiging van uitgaat en het deze persoon vrees aanjaagt. Stalking is een recent ontwikkeld juridisch concept en klinisch-forensisch onderzoeksgebied maar heeft als gedragspatroon reeds wortels in de erotomanie (syndroom van De Clérambault).

DOEL Demografische en klinische kenmerken van stalkers zullen worden besproken alsmede de psychische consequenties van het belaagd worden voor de slachtoffers.

METHODE Het betreft een literatuuronderzoek op relevante trefwoorden.

RESULTATEN Empirisch onderzoek betreft vaak ongecontroleerde studies in forensische settings en heeft zich vooral gericht op het documenteren van psychologische karakteristieken van stalkers. Er zijn nog erg weinig betrouwbare gegevens over de aard en omvang van stalking en de ermee geassocieerde psychische gevolgen.

CONCLUSIES Stalkers vormen een heterogene groep die vanuit verschillende psychopathologische redenen tot hun gedrag komen. Het onderzoek naar stalking staat nog in de kinderschoenen en wordt bemoeilijkt door definitieproblemen en (vooralsnog in Nederland) de afwezigheid van een specifiek juridisch kader. In de forensische psychiatrie is het thema stalking onderbelicht gebleven. Aanzetten voor nader onderzoek en ontwikkeling van behandeling van stalkers worden gegeven.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 42 (2000) 3, 167-175]

TREFWOORDEN erotomanie, forensische psychiatrie, persoonlijkheidsstoornissen, stalking, syndroom van De Clérambault

Stalking is vooral in het nieuws gekomen door spectaculaire gevalsbeschrijvingen rondom beroemdheden uit de Verenigde Staten. Zo is Madonna jaren kwaadaardig 'gestalkt' door een later tot tien jaar gevangenisstraf veroordeelde fan, en is de moordaanslag op president Reagan gepleegd door de stalker van Jodie Foster, in een psychopathologische poging om haar aandacht te trekken. In Nederland is het algemeen bekend dat gitarist Harry Sacksioni al decaden lang hardnekkig wordt belaagd door een geobsedeerde fan,

en andere nationale bekendheden onder wie Linda de Mol, Rob de Nijs en Gerard Joling hebben ook hun stalker(s) (Dittrich e.a. 1997).

Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer door herhaaldelijk lastigvallen is echter geenszins beperkt tot beroemd- of bekendheden die worden belaagd door onbekende bewonderaars. Veel gangbaarder is het scenario waarbij de stalkers en slachtoffers elkaar kennen. Vaak betreft het bekendheid uit de privé-sfeer (bijvoorbeeld ex-partners of kennissen), maar ook beroepsmatige

contacten kunnen uitlopen in stalking (bijvoorbeeld cliënten van psychiaters/psychotherapeuten, artsen en advocaten; afgewezen sollicitanten).

In de forensische psychiatrie is het thema stalking onderbelicht gebleven. Evenzeer bestaat er nauwelijks aandacht voor psychiatrische en psychotherapeutische behandeling van slachtoffers van stalking. Dit artikel beoogt een overzicht te geven van stalking door achtereenvolgens aandacht te besteden aan de definitie, verschijningsvormen en omvang van het complexe gedragsfenomeen stalking. Tevens zullen demografische en klinische kenmerken van de stalker worden besproken en wordt de stand van zaken rondom de psychische gevolgen van het gestalkt worden in kaart gebracht. Ten slotte volgt een diagnostische plaatsbepaling van stalking en wordt een aanzet gegeven voor de ontwikkeling van effectieve therapieën.

HISTORISCHE ACHTERGROND EN HUIDIGE DEFINITIE

Volgens Collins Cobuild English Dictionary (1995) is er onder meer sprake van stalking wanneer 'you follow [a person or a wild animal] quietly in order to kill them, catch them, or observe them carefully', (1995, p. 1623). Een stalker wordt vervolgens omschreven als 'someone who has become obsessed with a person, often a famous person whom they do not know or someone they used to have a relationship with, and has begun to pester and harass that person in a frightening way'. Het Nederlandse equivalent van stalking is belagen. Volgens Van Dales Groot Woordenboek der Nederlandse Taal is een belager iemand die (een anders leven of vrijheid) op arglistige, bedekte wijze bedreigt (zie ook Dittrich e.a. 1997).

In de psychiatrische literatuur heeft de beschrijving van stalkinggedrag zijn wortels in geschriften van onder anderen Kraepelin (1921), De Clérambault (1921/1942) en Hart (1921), over erotomanie of het syndroom van De Clérambault. Oorspronkelijk werd erotomanie vooral toegeschreven aan vrouwen die het waanidee

hadden ontwikkeld dat een man van hoger aanzien en stand een diepe liefde voor hen koesterde. Hart (1921) gaf de stoornis zelfs de naam Old Maid's Insanity. Zo beschreef De Clérambault, in zijn klassieke werk *Les psychoses passionnelles*, het geval van een Franse vrouw die absoluut overtuigd was van de liefde van koning George V, en die allerlei betrekkingswanen ter ondersteuning van deze liefde huldigde. Kraepelin (1921) beschouwde erotomanie als een variant op de paranoia, waarbij hij de hardnekkige waanstoornis de functie toeschreef van compensatie voor de teleurstellingen in het leven (Kraepelin 1921, p. 259). Hoewel erotomanie vanaf 1980 reeds in de DSM-III-classificatie gediagnosticeerd kon worden als non-specifieke atypische psychose, heeft DSM-III-R (1987) de erotomanie officieel expliciet geïntroduceerd in het diagnostisch systeem, en wel als een subtype van de (paranoïde) waanstoornis. Erotomanie beschrijft echter niet meer dan een relatief bescheiden onderdeel van stalking; stalkinggedrag kan voortvloeien uit diverse motivaties en psychopathologische constellaties.

Er zijn een aantal verschillende definities voor stalking in gebruik (Westrup 1998), die variëren in de nadruk die wordt gelegd op het subjectief bedreigende karakter van stalking. In het algemeen hebben de definities de volgende elementen gemeen: (1) een gedragspatroon van zich ongewenst opdringen aan een persoon, (2) een impliciete of expliciete bedreiging die uitgaat van het opdringende gedragspatroon, en (3) als gevolg daarvan ervaart deze (bedreigde) persoon realistische angst (Meloy 1998). In Nederland loopt de procedure rondom het wetsvoorstel van Dittrich (zelf een slachtoffer geweest van belaging) en anderen (Dittrich e.a. 1997). Zoals reeds genoemd, wordt stalking binnen dit voorstel vertaald als belaging en wordt het gedrag wat ruimer opgevat, zoals spreekt uit de volgende omschrijving: 'Bij belaging wordt iemand opzettelijk door een ander herhaaldelijk lastiggevalen en wordt daardoor inbreuk gemaakt op iemands persoonlijke levenssfeer' (Dittrich e.a., p. 2). Het

aspect van subjectieve angst en ervaren bedreiging staat bij deze omschrijvingen minder centraal. Voor dit artikel hanteren wij de definitie van Meloy en Gothard: 'Stalking is typically defined as the willful, malicious, and repeated following or harassing of another person that threatens his or her safety' (Meloy & Gothard 1995, p. 258).

AARD EN OMVANG VAN STALKING

Stalking kan onder meer bestaan uit opdringend gedrag zoals het op straat achtervolgen/bespioneren, het voor de woning of werkplek posten, of andere ongewenste benaderingen. Daarnaast kan stalking geuit worden in de vorm van ongewenste communicatie zoals veelvuldige (vaak nachtelijke) telefoontjes, maar ook brieven, e-mail, graffiti, briefjes (bijvoorbeeld op de auto), en pakketjes (waaronder bijvoorbeeld foto's en cadeaus) behoren tot het arsenaal van de stalker. Voorbeelden van andere stalkinggedragingen zijn het ongewenst bestellen van goederen en diensten op naam en rekening van het slachtoffer, het plaatsen van (overlijdens)advertenties of bestellen van grafkransen, het verspreiden van valse geruchten over het slachtoffer, het onder valse voorwendselen inwinnen van informatie over het slachtoffer, het herhaaldelijk nodeloos aanspannen van gerechtelijke procedures (vooral populair in de VS), het bekladden van de woning dan wel beschadigen, vernielen of verplaatsen van bezittingen van het slachtoffer, het uiten van bedreigingen of daadwerkelijke aanvallen. In een aantal gevallen heeft dit geleid tot de dood van een vrouwelijk slachtoffer en/of haar kinderen. Het uitmonden van stalking in geweld wordt in forensische onderzoeksgroepen in de Verenigde Staten geschat tussen de 21% en 25% (Harmon e.a. 1995; Meloy & Gothard 1995). De incidentie doodslag of moord wordt in de Verenigde Staten geschat op 2% van het aantal stalkinggevallen (Meloy 1996). Uit onderzoek van Fritz (1995) blijkt dat circa 90% van de vrouwen die door hun ex-partners gedood werden, voorafgaande aan deze

daad gestalkt werden. Deze gegevens zijn overigens niet zonder meer generaliseerbaar naar Nederland en België, onder meer door de grotere beschikbaarheid van vuurwapens in de Verenigde Staten. De stalker betreft er soms derden bij, zodat ook familie, werkgever, collega's, vrienden, kennissen en advocaten doelwit kunnen worden, enkel door associatie. Het internet biedt de stalker nog eens nieuwe mogelijkheden om zijn slachtoffer te terroriseren, zowel door informatieverzameling als door 'informatiebombardementen', het zogenaamde *cyberstalking*. Stalking kan van korte duur zijn, maar ook vele jaren aanhouden. Cijfers uit de Verenigde Staten suggereren dat in ruim de helft van de gevallen stalking binnen een jaar stopt, terwijl het in ongeveer een kwart van de gevallen twee tot vijf jaar aanhoudt (Tjaden & Thoennes 1997).

Er is zowel nationaal als internationaal een enorm gebrek aan betrouwbaar cijfermateriaal over het voorkomen van stalkinggedrag. Mede door problemen rondom afbakening en definitie van stalkinggedrag alsook het ontbreken van een juridisch kader hebben politie en justitie geen specifiek volgsysteem voor de registratie van stalkingincidenten. Schattingen over prevalentie en incidentie zijn dan ook gebaseerd op een zeer gering aantal, voornamelijk Amerikaanse studies. De eerder genoemde Tjaden & Thoennes (1997) hebben in het kader van de National Violence against Women survey achtduizend vrouwen en evenzoveel mannen van 18 jaar of ouder telefonisch gevraagd naar stalkingervaringen. Daaruit bleek dat 8% van de vrouwen tegen 2% van de mannen op enig moment in hun leven was belaagd. Naar schatting worden er in de VS per jaar een miljoen vrouwen en vierhonderdduizend mannen belaagd. Overigens bleek uit dit onderzoek ook hoezeer de criminele stalkinggevallen enkel het topje van de ijsberg weergeven: slechts 50% van de stalkinggevallen werd bij de politie gemeld, 25% leidt tot aanhouding, en 12% tot strafrechtelijke vervolging. Ook zijn er enige onderzoeken verricht naar de prevalentie van stalking bij specifieke groepen. Uit een steek-

proef van ongeveer zeshonderd Amerikaanse studenten bleek dat 30% van de vrouwen en 17% van de mannen herhaaldelijk welbewust achtervolgd, lastiggevallen of bedreigd was geweest, meestal door een (al of niet intieme) bekende. Romans e.a. (1996) onderzochten met een gerandomiseerde steekproef onder 178 medewerkers van universitaire counselingcentra (studenttherapeuten) in de VS hoe vaak zij door hun cliënten werden belaagd. Ongeveer één uit achttien medewerkers bleek ooit door een huidige of vroegere cliënt bedreigend achtervolgd of lastiggevallen te zijn.

Voor Nederland zijn er alleen zeer onsystematische, indirecte schattingen te maken, voornamelijk op basis van waarnemingen en aangiftes van de Stichting Anti Stalking en de Stichting Stop Stalking. Zij ontvingen respectievelijk 640 en 178 meldingen al in de eerste twaalf à achttien maanden van hun bestaan, hetgeen suggereert dat belaging ook in Nederland een belangrijk probleem is. Al met al blijft er duidelijk behoefte aan gedegen systematische monitoring van stalking en epidemiologisch onderzoek om de nationale omvang van het probleem nauwkeuriger in kaart te brengen.

DE STALKER

Meloy (1996) heeft een overzicht gemaakt van de (tien) empirische onderzoeken die er de afgelopen 25 jaar naar stalking zijn verricht. Tot 1992 was empirisch onderzoek beperkt tot gevalbeschrijvingen of kleinschalige ($n < 10$) ongecontroleerde studies over erotomanie. Sindsdien zijn er vier belangrijke empirische studies verricht (Zona e.a. 1993; Mullen & Pathé 1994; Meloy & Gothard 1995; Harmon e.a. 1995) die allemaal in een forensische setting werden ondernomen. De uitkomsten leveren het volgende tentatieve profiel op van de 'modale stalker': een vrijgezelle of gescheiden man van in de dertig, vaak werkloos, meestal bovengemiddeld intelligent, met in de voorgeschiedenis criminaliteit, middenmisbruik en psychiatrische problemen. Gegeven de

aard van de totale (samengestelde) steekproef moet worden opgemerkt dat meer alledaagse (bijvoorbeeld niet-criminele) vormen van stalking niet in de beschouwing zijn betrokken. Representativiteit voor het totale spectrum van belagers is, gelet op de uitval bij elk van de stappen in de sequentie van stalkingsklachten → aangifte bij de politie → aanhouding → justitiële veroordeling op zijn minst twijfelachtig.

Stalkers vormen een heterogene groep; vanuit verschillende psychopathologische motieven komen zij tot hun gedrag. Anders geformuleerd, het is niet aannemelijk dat de erotomane stalker, de psychopathische stalker en de stalker met andere cluster-B-persoonlijkheidskenmerken identiek kunnen worden behandeld. In dat verband zijn er een aantal stalkertypologieën gepresenteerd (Zona e.a. 1993; Harmon e.a. 1995; Wright e.a. 1996) die berusten op psychische kenmerken van de stalker en/of de relatie tussen de stalker en zijn slachtoffer. Invloedrijk is vooral de indeling van Zona e.a. (1993). Zij onderscheiden: (a) de 'klassiek' erotomane groep: meestal vrouwelijke stalkers met het waanbeeld dat een oudere, sociaal hoger geplaatste man hen begeert, (b) de geobsedeerde-liefdegroep (love obsessional): vaak rondom beroemdheden of volkomen onbekenden, bij stalkers met een psychotische stoornis, en meest frequent (c) de enkelvoudig geobsedeerde groep (simple obsessional), waarbij een daadwerkelijke relatie verloren is gegaan en/of waarbij de stalker zich tekortgedaan dan wel misbruikt voelt. Naast deze driedeling wordt nog het zogenaamde False Victimization Syndrome onderscheiden, waarbij het 'slachtoffer' stalking fingeert door als het ware zichzelf te belagen, met het oogmerk aandacht te trekken. De meeste auteurs onderschrijven het belang van het onderscheid tussen het stalken van 'een vreemde' versus 'een bekende', maar verschillen in de manier waarop zij deze laatste categorie onderverdelen. Meloy (1996) meent dat deze relaties het best opgedeeld kunnen worden in de volgende categorieën: (1) (vroegere) seksuele intimi, (2) kennissen, en (3) vreemden.

Tot op heden is er geen systematisch onderzoek verricht naar de motieven en de persoonlijkheid van stalkers. Verzoening en hereniging enerzijds, wraak en intimidatie anderzijds worden genoemd als veel voorkomende motieven van stalkers. Tjaden & Thoennes (1997) vonden als modale motivatie dat de stalker greep wil houden op het slachtoffer. Deze bevindingen zijn vooral gebaseerd op de stalker die eerder een romantische band had met zijn slachtoffer. Voorzover er beschouwingen zijn gewijd aan persoonlijkheid en intrapsychisch functioneren, gebeurt dit vanuit psychodynamisch gezichtspunt en voor de groep van enkelvoudig geobserveerde stalkers. Daarbij wordt met name een narcistische reactie op verlies en afwijzing centraal geacht, gekoppeld aan borderline afweermechanismen zoals splitting, aanvankelijke idealisatie, uiteindelijke devaluatie, projectie en projectieve identificatie. De stalker zou intense gevoelens van schaamte, vernedering en verdriet afweren door middel van furieuze narcistische woede, waarbij hij zijn liefdesobject devalueert en het begint te kwellen om de narcistische fantasie van verbondenheid in stand te houden (Meloy 1996, 1997a). Illustraties hiervan zijn Hoskins en Hinckley, die juist door hun geëscaleerde stalkinggedrag verbonden zijn aan respectievelijk Madonna en Jodie Foster.

Een verwante invalshoek om de dynamiek te beschrijven is die van de gestoorde rouwverwerking: stalkers komen niet toe aan het verwerken van hun traumatisch objectverlies en kunnen zich ook niet vrijmaken voor nieuwe bindingen. Gestoorde hechting wordt dan ook verondersteld bij te dragen aan stalkingpathologie. Zo vond Kienlen (1998) dat veel stalkers in hun jeugd verlies en discontinuïteit in de relatie met hun verzorgers hadden meegemaakt en dat hun stalkinggedrag ook vaak volgt op een recent objectverlies.

Op grond van de huidige gegevens is het niet mogelijk te voorspellen wie stalkinggedrag zal gaan vertonen en evenmin wie over zal gaan tot agressieve handelingen of tot moorddadige

acties, ondanks diverse pogingen daartoe (Dietz e.a. 1991a; Dietz e.a. 1991b; Meloy 1997b; Tardiff 1998). Wel is duidelijk dat het gebruik van (huise-lijk) geweld, een psychiatrisch verleden, een anti-sociale persoonlijkheidsstoornis en een crimineel verleden risicofactoren zijn. Een verantwoorde psychiatrische expertise betreffende de kans op gewelddadige actie is op grond van deze kennis echter onmogelijk. Deze constatering signaleert overigens niet meer dan een van de meest prangende problemen binnen de forensische psychiatrie: het voorspellen van gevaarlijkheid.

SLACHTOFFERS VAN STALKING

Diverse films, documentaires en boeken geven een fenomenologische beschrijving van hoe het is om door iemand belaagd te worden. Populaire films zijn onder andere *Fatal attraction* en *Play misty for me*. De Amerikaanse psychiater Orion heeft in haar boek *I know you really love me* een huiveringwekkend verslag gedaan van haar jarenlange beproeving door een vrouwelijke erotomane stalker. In de media is er vooral aandacht geweest voor de erotomane stalker van beroemdheden, maar in werkelijkheid kunnen slachtoffers van stalkers variëren van ex-partners tot volslagen onbekenden. Het 'modale' slachtoffer is een aan de stalker oppervlakkig bekende vrouw van ongeveer de eigen leeftijd (Meloy 1996). Een andere vaak voorkomende vorm is de stalking die voortvloeit uit huiselijk geweld (Kurt 1995; Walker & Meloy 1998), waarbij het geweld zich meestal geëscaleerd voortzet. Uit onderzoek van Wilson & Daly (1993) blijkt dat de kans twee tot vier keer groter is gedood te worden door de echtgenoot na een scheiding dan wanneer men samen blijft wonen.

Het laat zich denken dat een maanden- of jarenlang voortslepende blootstelling aan bedreigende achtervolging psychische consequenties kan hebben voor de slachtoffers van dergelijke terreur. Toch is er vooralsnog zeer weinig onderzoek gedaan naar aan stalking verbonden morbiditeit. Pathé & Mullen (1997) vonden voor-

al depressie, angst en aan posttraumatische stress-stoornis (PTSS) verwante symptomatologie in hun steekproef. Op basis van een zelfrapportagelijst kwam 37% van de respondenten in aanmerking voor een PTSS-diagnose. Dit percentage is vergelijkbaar met het percentage PTSS-slachtoffers na huiselijk geweld, dat varieert van 40% tot 60% in de verschillende onderzoeken (Holtzworth-Munroe e.a. 1998). In de studie van Hall (1998) beschreven slachtoffers van stalking persoonlijkheidsveranderingen bij zichzelf als gevolg van stalking. Er werd met name een toename in voorzichtigheid, achterdocht, angst en agressie gerapporteerd.

Slachtoffers reageerden vaak met allerlei wezenlijke veranderingen in hun sociaal en professioneel leven (Pathé & Mullen 1997). Dagelijkse patronen werden door bijna alle slachtoffers aangepast (routes, gewoontes) en een meerderheid nam veiligheidsmaatregelen zoals het nemen van een geheim telefoonnummer, alarminstallaties, enzovoort. Vier van de tien slachtoffers probeerden aan de stalker te ontsnappen door van baan te veranderen of te verhuizen. Ongeveer de helft rapporteerde een gedeeltelijk of totaal verlies aan productiviteit (werk of studie), en werd sociaal minder actief. Ook leidde het gevoel van persoonlijke onveiligheid tot het dragen van wapens.

DIAGNOSTIEK

Zoals reeds eerder benadrukt, beschrijft stalking een gedragspatroon en geen psychiatrische classificatie. Verschillende auteurs hebben beschouwingen gewijd aan de diagnostiek van stalkers, waarbij er consensus is over het onderscheid tussen psychotische stalkers (As I), en stalkers met diverse persoonlijkheidspathologie (As II). Met betrekking tot de psychotische stalker geldt dat naast de primaire erotomanie zich ook erotomane wanen kunnen manifesteren in het kader van tal van andere DSM-IV-stoornissen, waaronder schizofrenie, bipolaire stoornis en depressie in engere zin (Orion 1998; APA 1994). Met stalkinggedrag geassocieerde persoonlijk-

heidspathologie is vooral van narcistische en borderline aard, en in mindere mate komen ook stalkers met afhankelijke, schizoïde en paranoïde persoonlijkheden voor. Relatief weinig worden zogenaamde klassieke psychopaten beschreven als belagers, en voorzover dit gebeurt, is het meestal als uitloper van huiselijk geweld.

Naast deze primaire stoornissen wordt er ook comorbiditeit van affectieve stoornissen en middelenmisbruik/-afhankelijkheid genoemd (Harmon e.a. 1995; Zona e.a. 1993; Meloy & Gothard 1995). Voor de goede orde, de hierboven beschreven kenmerken zijn gebaseerd op klinische indrukken uit ongecontroleerde studies. Gecontroleerd onderzoek naar persoonlijkheidskenmerken en psychopathologie ontbreekt node.

BEHANDELING

De optimale bestrijding en behandeling van stalkinggedrag zal afhangen van het type stalker en zijn of haar diagnostiek. Effectieve behandeling zal dus gebaseerd moeten zijn op een zorgvuldige diagnostiek. De erotomane en anderszins psychotische stalker zal bij uitstek behandelingsresistent zijn. Primaire erotomane wanen blijken buitengewoon hardnekkig en men zal vooral in moeten zetten op de bestrijdingskant door middel van bijvoorbeeld straatverboden en, indien van toepassing, gedwongen opnames. Overigens geldt dat stalkers niet zelden met intense woede reageren op justitiële ingrepen en vervolgens nog intenser en kwaadaardiger worden in hun achtervolgingsgedrag (Orion 1998; Baas 1998). Bij secundaire erotomanie, dat wil zeggen bij erotomane wanen die optreden als verschijnsel van een andere psychotische stoornis, geldt dat de onderliggende stoornis behandeld dient te worden, bijvoorbeeld met neuroleptica. Bij geen van beide typen stalkers is veel behandelingssucces te verwachten van psychotherapie. De derde, en waarschijnlijk meest prevalentie groep, is samengesteld uit geobsedeerde, afgewezen stalkers met veelal ernstige persoonlijkheidspathologie. Deze groep zal waarschijnlijk het best gediend zijn met

een combinatie van strafrechtelijke en (psycho)therapeutische interventies.

Bij ontstentenis van een specifiek juridisch kader wordt er momenteel vaak gezocht naar idiosyncratische justitiële drukmiddelen om de stalker te bewegen zijn terreur op te geven. Daarbij zoekt men dan naar andere overtredingen waarvoor men de stalker zou kunnen vervolgen. Naast dergelijke afschrikkingstactieken is er ook succes geboekt met programma's die vrouwen als het ware elektronisch beveiligen tegen geweld van hun voormalige partner. In Nederland is het programma AWARE (acroniem voor Abused Women's Active Response Emergency) van start gegaan, waarbij vrouwen die door hun voormalige partner worden bedreigd, worden uitgerust met een alarmsysteem dat binnen tien minuten politieassistentie oplevert. De indruk bestaat niettemin dat een meer specifiek juridisch kader het scala van interventies (waaronder wellicht gedwongen behandeling van de stalker) belangrijk kan vergroten.

Psychotherapie zal zich moeten richten op de veronderstelde onderliggende factoren, waarbij cognitieve schemata met betrekking tot verlatting (bij de borderline stalker), afwijzing (bij de narcistische stalker), en afhankelijkheid (bij de afhankelijke stalker), geblokkeerde rouwverwerking en sociale incompetentie en sociaal isolement (met name bij de schizoïde stalker) een centrale rol hebben. Een voor stalkers aangepaste versie van interpersoonlijke psychotherapie (IPT; Klerman e.a. 1984) over isolement en rouw lijkt veelbelovend, alsook de op schemata georiënteerde cognitieve therapie à la Young (Young 1990). Standaardtechnieken van de gedragstherapie (bijvoorbeeld activiteiten roosteren, sociale contacten plannen) om het verengen van de aandacht focus tegen te gaan, lijken ook geïndiceerd. Voor de slachtoffers zal vooral aansluiting gezocht kunnen worden bij reeds bestaande PTSS-behandelingen en wellicht zijn ook combinaties van assertiviteits-, weerbaarheids- en zelfverdedigingstrainingen geïndiceerd (Ozer & Bandura 1990).

Het belangrijkste probleem bij de behandeling van stalkers betreft het motiveren voor een therapie. Stalkers zullen zich, juist vanwege de aard van het probleem, over het algemeen niet zelf aanmelden voor een psychiatrische of psychotherapeutische behandeling. Wel kan zo'n behandeling afgedwongen worden in het kader van een justitiële maatregel, maar ook dan lijkt motiveren tot het willen werken aan het stalkingprobleem de belangrijkste doelstelling voor de eerste fase van de behandeling. In termen van het model van stadia van verandering in psychotherapie van McConaughy e.a. (1989) gaat het er met name om veranderingen te bewerkstelligen van de precontemplatiefase naar de contemplatiefase. In de precontemplatiefase vinden patiënten dat de omgeving of anderen moeten veranderen. In de contemplatiefase zijn de patiënten zich bewust van de problemen en zijn zij erin geïnteresseerd of de problemen oplosbaar zijn en of psychotherapie hen hierbij zou kunnen helpen. Ook hierbij kunnen cognitieve technieken bruikbaar zijn, zoals het maken van een kostenbatenanalyse met betrekking tot volharding in het stalkinggedrag.

Bij een categorie stalkers zou meer aandacht gegeven kunnen worden aan preventie. Zoals gemeld, is er een grote groep stalkers waarbij stalking opgevat kan worden als een continuering van het huiselijk geweld (Kurt 1995; Mastenbroek 1995). Eerder ingrijpen bij huiselijk geweld en gezinsinterventie zouden kunnen leiden tot een 'behoorlijke' afronding van een relatie en wellicht rancune en daardoor gemotiveerd stalkinggedrag kunnen voorkomen.

CONCLUSIES

De belangstelling voor stalking is onder invloed van door de media bekende gevallen en internationale ontwikkelingen in de wetgeving rondom belaging de laatste jaren sterk toegenomen. Het onderzoek staat echter nog in de kinderschoenen. De huidige bevindingen zijn de oogst van gevalsbeschrijvingen of kleine, groten-

deels ongecontroleerde, en niet-representatieve studies. Als gevolg hiervan is er zeer weinig inzicht in de aard en omvang van het probleem, psychologische kenmerken van stalkers, en de psychische gevolgen van het belaagd worden. Wel is duidelijk dat zowel slachtoffer als dader zeer gebaat zou zijn bij een effectieve behandeling van stalkinggedrag. Zoals eerder gememoreerd zal deze toegesneden moeten zijn op de individuele kenmerken en psychodiagnostiek van de stalker, en waarschijnlijk ondersteund moeten worden door een 'juridische stok achter de deur'.

LITERATUUR

- American Psychiatric Association (1980). *Diagnostic and Statistical Manual of mental disorders (3rd ed., revised) (DSM-III-R)*. Washington DC: APA.
- Baas, N.J. (1998). *Stalking: Slachtoffers, daders en maatregelen tegen deze vorm van belagen*. Onderzoeksnotitie van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatie centrum. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Collins Cobuild English Dictionary (1995). London: Harper Collins Publishers.
- De Clérambault, G.G. (1942). *Les psychoses passionelles. Oeuvre Psychiatrique* (pp. 323-443). Paris: Presses Universitaires de France. (Original work published in 1921.)
- Dietz, P.E., Matthews, D.B., Van Duyne, C., e.a. (1991a). Threatening or otherwise inappropriate letters to Hollywood celebrities. *Journal of Forensic Sciences*, 36(1), 185-209.
- Dietz, P.E., Matthews, D.B., Martell, D., e.a. (1991b). Threatening or otherwise inappropriate letters to members of the United States Congress. *Journal of Forensic Sciences*, 36(1), 1445-1468.
- Dittrich, B.O., Swildens-Rozendaal, W.J.C., & Vos, O.P.G. (1997). Voorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering (strafbaarstelling van belaging). Tweede Kamer der Staten-Generaal, vergaderjaar 1997-1998, 25768, 5, 1-18.
- Fritz, J.P. (1995). A proposal for mental health provisions in state anti-stalking laws. *Journal of Psychiatry & Law*, 23, 295-318.
- Hall, D.M. (1998). The victims of stalking. In J.R. Meloy (red.), *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives* (pp. 113-137). San Diego CA: Academic Press.
- Harmon, R., Rosner, R., & Owens, H. (1995). Obsessional harassment and erotomania in a criminal court population. *Journal of Forensic Sciences*, 40, 188-196.
- Hart, B. (1921). *The psychology of insanity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Holtzworth-Munroe, A., Smutzler, N., Jouriles, E.N., e.a. (1998). Victims of domestic violence. In A.S. Bellack & M. Hersen (red.), *Comprehensive Clinical Psychology*, 9 (pp. 325-339).
- Kienlen, K.K. (1998). Developmental and social antecedents of stalking. In J.R. Meloy (red.), *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives* (pp. 52-67). San Diego CA: Academic Press.
- Klerman, G.L., Weissman, M.M., & Rousaville, B.J. (1984). *Interpersonal therapy of depression*. New York: Basic Books.
- Kraepelin, E. (1921). *Manic-depressive insanity and paranoia*. Translated by R.M. Barclay, edited by G.M. Robertson. Edinburgh: E. & S. Livingstone.
- Kurt, J.L. (1995). Stalking as a variant of domestic violence. *Bulletin of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 23 (2), 219-230.
- Mastenbroek, S. (1995). *De illusie van veiligheid: voortekenen en ontwikkeling van geweld tegen vrouwen in relaties*. Utrecht: De leergangen, Jan van Arkel.
- Meloy, J.R., & Gothard, S. (1995). Demographic and clinical comparison of obsessional followers and offenders with mental disorders. *American Journal of Psychiatry*, 152, 258-263.
- Meloy, J.R. (1996). Stalking (obsessional following): A review of some preliminary studies. *Aggression and Violent Behavior*, 1 (2), 147-162.
- Meloy, J.R. (1997a). A Rorschach case study of stalking: 'All I wanted was to love you ...'. In R. Meloy, M. Acklin, C. Gacono, e.a. (red.), *Contemporary Rorschach interpretation* (pp. 177-190). Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Meloy, J.R. (1997b). The clinical risk management of stalking: 'Someone is watching over me ...'. *American Journal of Psychotherapy*, 51, 174-184.
- Meloy, J.R. (1998). *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*. San Diego: Academic Press.
- Mullen, P.E., & Pathé, M. (1994). The pathological extensions of love. *British Journal of Psychiatry*, 165, 614-623.
- Orion, D. (1997). *I know you really love me*. New York: Macmillan.
- Ozer, E.M., & Bandura, A. (1990). Mechanisms governing empowerment effects: A self-efficacy analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58, 472-486.
- Pathé, M., & Mullen, P.E. (1997). The impact of stalkers on their victims. *British Journal of Psychiatry*, 170, 12-17.
- Romans, J.S.C., Hays, M.J.R., & White, T.K. (1996). Stalking and related behaviors experienced by counseling center staff members from current or former clients. *Professional*

- Psychology: Research and Practice, 27 (6), 595-599.
- Tardiff, K. (1998). Prediction of violence in patients. *Journal of Practical Psychiatry and Behavioral Health*, 4, 12-19.
- Tjaden, P., & Thoennes, N. (1997). *Stalking in America: Findings from the National Violence against Women survey*. Denver CO: Center for policy research.
- Walker, L.E., & Meloy, J.R. (1998). Stalking and domestic violence. In J. Reid Meloy, *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*. San Diego: Academic Press.
- Westrup, D. (1998). Applying functional analysis to stalking behavior. In J. Reid Meloy, *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*. San Diego: Academic Press.
- Wilson, M., & Daly, M. (1993). Spousal homicide risk and estrangement. *Violence and Victims*, 8, 3-16.
- Wright, J.A., Burgess, A.G., Burgess, A.W., e.a. (1996). A typology of stalking. *Journal of Interpersonal Violence*, 11 (4), 487, 502.
- Young, J.E. (1990). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Sarasota FLA: Professional Resource Exchange Inc.
- Zona, M.A., Sharma, K.K., & Lane, J.C. (1993). A comparative study of erotomanic and obsessional subjects in a forensic sample. *Journal of Forensic Sciences*, 38 (4), 894-903.
- Zona, M.A., Palarea, R.E., & Lane, J.C. (1998). Psychiatric diagnosis and the offender-victim typology of stalking. In J.R. Meloy, *The psychology of stalking: Clinical and forensic perspectives*. San Diego: Academic Press.

AUTEURS

J.H. KAMPHUIS is universitair docent Klinische Psychologie bij de Universiteit van Amsterdam.

P.M.G. EMMELKAMP is programmavoorzitter van Klinische Psychologie bij de Universiteit van Amsterdam.

Correspondentieadres: Universiteit van Amsterdam, vakgroep Klinische Psychologie, Roetersstraat 15, 1018 WB Amsterdam, telefoon: (020) 5256785, fax: (020) 6391369, e-mail: kp_kamphuis@macmail.psy.uva.nl.

Het artikel werd voor publicatie geaccepteerd op 1-7-1999.

SUMMARY 'Stalking': A forensic psychiatric approach – J.H. Kamphuis, P.M.G. Emmelkamp –

BACKGROUND Stalking can be defined as the willful, malicious, and repeated following or harassing of another person that threatens his or her safety. Although stalking is a recently developed legal and clinical forensic concept, its historical roots can be traced back to early studies on erotomania (or Clérambault's syndrome).

AIMS Demographic and clinical characteristics of stalkers will be reviewed as well as the psychological consequences for victims of stalking.

METHODS A literature search was conducted on relevant keywords.

RESULTS The relatively scant empirical research included mostly uncontrolled studies in forensic settings that were primarily focused on documenting psychological characteristics of the stalkers. There remains a lack of reliable data regarding the nature and prevalence of stalking and the psychological impact on its victims.

CONCLUSIONS Stalkers are best thought of as a heterogeneous group whose behaviors are motivated by various forms of psychopathology, including psychosis and severe personality disorders. Stalking research is still in its infancy and is complicated by inconsistent definition and (currently in the Netherlands) absence of a specific legal framework. Forensic psychiatry has not given adequate attention to stalking. Suggestions for future research and development of specific treatments for stalkers are presented.

[TIJDSCHRIFT VOOR PSYCHIATRIE 42 (2000) 3, 167-175]

KEYWORDS Clérambault's syndrome, erotomania, forensic psychiatry, personality disorders, stalking